

PAST DARAJADA O‘ZLASHTIRUVCHI O‘QUVCHILARNI KOGNITIV EXTIYOJLARINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI.

ADPI talabasi Mo‘minjonova Feruza Xabibullo qizi

Annotatsiya: Maqolada past darajada o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarni kognitiv extiyojlarini shakllantirishning psixologik omillari, past o‘zlashtiruvchi o‘quvchilar bilan ishlashda turli amaliy va nazariy yondashuvlar olib boorish, o‘quvchilarni kognitiv extiyojlarini shakllantirish, ularni muvaffaqiyatga yo‘naltirish, tushunchalari bilan qo‘llab-quvvatlash, xato qilishga ruxsat berish va ularni o‘zlarini yaxshilashda erkinlik bermoq juda muhimligi ustida fikr yuritilgan

Kalit so‘zlar: kognitiv, extiyoj, ijtimoiylashuv, “men” konsepsiyasi, o‘z-o‘ziga baho, psixika.

Bugungi kunda Yangi O‘zbekistonning zamonaviy ta’lim sharoitini yanada yaxshilash va o‘quvchilarni bilimini shakllantirish va rivojlantirish uchun ko‘plab shart-sharoitlar yartilmoqda. Ta’lim jarayonida faoliyat olib borayotgan har bir pedagog psixologhamdir, zero uning ta’lim berish jarayonida bir murg‘ak qalbnig kelajak hayot yo‘li yotadi. Psixologiyada ta’lim, o‘qish va o‘rganish tushunchalari talqin etadigan bo‘lsak ta’lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchining o‘quv faoliyatidagi birgalikdagi bilim ko‘nikma va malakalarni almashuv jarayoni tushuniladi, ayni paytda ta’lim jarayoni ongli tarzda o‘qish faoliyatida amalga oshiriladi.

Past darajada o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarni kognitiv extiyojlarini shakllantirish avvalo ustoz pedagogik mahorati va ota-onalar bilan hamkorlik ishlarini amalga oshirishga e‘tibor qaratilganda maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bu yana past darajada o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarni psixik xolatlariga bilish jarayonlariga ham uzviy bo‘g‘liq xisoblanadi.

Past darajada o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarni kognitiv ehtiyojlarini shakllantirishda bir nechta psixologik omillar o‘rnini o‘zlashtiradi. Ba’zi omillar quyidagilardan iborat bo‘lishi mumkin:

1. Irsiyat bilan bog‘liqlik va bilimlarni o‘zlashtirish: O‘quvchilar o‘zlarining kuchli va kamchiliklarini tanishish, ularning o‘zlarining qobiliyatlarini tushunish va o‘zlarini o‘zgartirishga yo‘l qo‘yish orqali o‘zlarini o‘zlashtirishlari mumkin.

2. Ijtimoiy tajribalari: O‘quvchilarning o‘zlashtirishlari va rivojlanishi uchun munosabatlarining muhit tomonidan qo‘llanilishi, ularning muhitda qiziqishlari va yagona qobiliyatlari hisobga olinganida ularni o‘zlashtirishga yordam beradi.

3. Ustoz va ota-ona tomonidan qo‘llab quvvatlanish va motivatsiya: O‘quvchilarning maqsadlari, maqsadlari va o‘zlarini o‘zlashtirishlari uchun yuqori darajada motivatsiya va qo‘llanishlarining bo‘lishi kafolatlanishi kerak.

4. O‘z fikrlarini namoyon qilish: O‘quvchilar o‘zlarining o‘zlashtirishlari va o‘zlarini rivojlantirishlari uchun ideyalarini, fikrlarini va tushunchalarini o‘zgartirishlari kerakligini tushunishlari lozim.

5. Muvaffaqiyatga yo‘naltirish: O‘quvchilarni o‘zlashtirishlari uchun amaliyotlarga olib kelish, ularni muvaffaqiyatga yo‘naltirish, tushunchalari bilan qo‘llab-quvvatlash, xato qilishga ruxsat berish va ularni o‘zlarini yaxshilashda erkinlik bermoq juda muhimdir.

Past darajada o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarni kognitiv ehtiyojlarini shakllantirish o‘qituvchi tomonidan turli usullar bilan amalga oshiriladi. Mavzu va dars materiallari o‘quvchilarning qiziqishlarini va turli ko‘nikmalarini oshirishga muvofiq tuzilishi kerak. O‘quvchi qiziqishi bilan bog‘liq bo‘lgan mavzularni tanlash uning motivatsiyasini oshiradi.

Tashqi Muhitni Qo‘llab-quvvatlashi Masalan: laboratoriyalar, kasblar, yoki ilmiy ma'ruzalar o‘quvchilarning ko‘nikmalari va qiziqishlarini oshirishi mumkin.

Amaliyotlarga Yo‘naltirish: O‘quvchilarni murakkab bo‘lgan nazariy bilimlar bilan qiynamaslik, ularni amaliy mashg‘ulotlar va ilmiy tadqiqotlar tashkil etish o‘quvchilarning ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

Taqdimot usullari: O‘quvchilarga o‘qituvchining qiziqtiradigan, chuqurlashtiradigan taqdimot usullari foydalanilishi, masalan, bilim olish qo‘llanmalari, filmlar, yoki onlayn ma'lumotlar, o‘quvchilarni qiziqtiradi va ularning kognitiv ehtiyojlarini qondiradi.

Ko‘nikma uchun Ilovalar: O‘quvchilarning ijodiy fikrlash va muhokamalarini oshirish uchun savollar, ilmiy topshiriqlar, va o‘quvchilarni o‘zlarini tahlil qilish uchun ilmiy ilovalar taqdim etilishi.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

Tushunchalarni Bog‘lash: Ko‘nikmalarini o‘zgartirishga yo‘l qo‘yish va yangi bilimlarni qabul qilish uchun o‘quvchilarning mavzuga oid fikrlarini, o‘ylashlarini, va tushunchalarini boshqarish.

Bu usullar past darajada o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarni kognitiv ehtiyojlarini shakllantirishda yordam beradi va ularga o‘zlarini o‘zlashtirish, yangi bilimlarni o‘rganish va o‘zlashtirishdagi muvaffaqiyatlarini kuchaytirishga imkon beradi.

Ta’lim jarayonida past darajada o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarni kognitiv ehtiyojlarini shakllantirish nafaqat o‘qituvchi murabbiylar uchun dolzarb muammo balki davlat siyosati darajasida olib chiqilishi mumkin bo‘lgan mavzu sanaladi. Zero millatning jahonda o‘z o‘rni, mavqei, rivojlangan davlatlar qatoridan joy egallashi kelajak avlodning sog‘lom fikrli, ongli bo‘lishi va berilayotgan bilimlarni to‘la o‘zlashtirishi bilan bog‘liq jarayondir. O‘qituvchi va o‘quvchi munosabatlarida bola “men”I o‘qituvchi unga bergan bahosi bilan o‘z-o‘ziga baho shakllanib borishi uning past o‘zlashtirishida ijtimoiy “men”ining tushib ketishi oqibatiga ham olib keladi.

Adabiyotlar ro‘yhati:

1. PSYCHOLOGICAL FACTORS OF COGNITIVE LEARNING STRATEGIES FORMATION IN STUDENTS Article • November 2021

2. S. N. Kostromina, T. A. Dvornikova PSYCHOLOGICAL FACTORS OF COGNITIVE LEARNING STRATEGIES FORMATION IN STUDENTS Abdulmadjidova, M. (2021). Muloqot–Bola Psixik Rivojlanishining Muhim Omili. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 1(6), 614-617.

3. qizi Xabibullayeva, S. S., & qiz Abdulmadjidova, M. D. (2023, January). TEZKOR QAROR QABUL QILISH-HOZIRGI ZAMON MUHIM TALABI. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 2, pp. 45-49).